

Astrid Lindgren Memorial Award

© Illustrations: Björn Berg, Ingrid Vang Nyman, Ilon Wikland

Brun flicka drömmar av Jacqueline Woodson

Läsnyckel för skolan skriven av Katarina Lycken Rüter, förstelärare vid Anna Whitlocks gymnasium i Stockholm

Om författaren

Den amerikanska författaren Jacqueline Woodson fick Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne 2018 för att hon *"låter oss möta unga människor som kämpar för att hantera sin utsatthet och finna en plats där tillvaron kan få fäste. På ett närmast tyngdlöst språk skriver hon fram berättelser med en djup och sammansatt klang. Jacqueline Woodson fångar en unik poetisk ton i en vardag som delas mellan sorg och hopp."* (juryns motivering).

Jacqueline Woodson har skrivit över 30 böcker, och skriver både bilderböcker, romaner och poesi. Hon har engagerat sig i ungas rätt till läsning, och är sedan januari 2018 nationell läsambassadör i USA. På hennes webbsida finns information både om henne och om hennes skrivande:

<https://www.jacquelinewoodson.com/>

Om boken *Brun flicka drömmar*

LITTERATURPRISET TILL ASTRID LINDGRENS MINNE

Statens kulturråd | Box 27215 | 102 53 Stockholm | Besöksadress Borgvägen 1-5, Stockholm
Tel 08-519 264 00 | Fax 08-519 264 99 | E-post litteraturpris@alma.se | www.alma.se

Brun flicka drömmer är en berättelse i diktform om Jacqueline Woodsons tio första levnadsår. Förutom dikterna finns i boken också släktträd och ett antal fotografier från hennes uppväxt.

Jacqueline Woodson har beskrivit lyrik som det ärligaste sättet att återge minnen. Varje minne är intensivt och innehållsrikt, men runt det finns ett tomrum, sådant som är bortglömt och försvunnet. På samma sätt är varje dikt i *Brun flicka drömmer* kopplad till ett minne, en erfarenhet, men runt dikterna finns "ett tomrum". Det finns ingen hel och sammanhängande berättelse utifrån minnena, i alla fall inte någon som kan sägas vara "sann".

Dikterna i *Brun flicka drömmer* är alltså enskilda berättelser, men de hålls ihop i fem avsnitt i boken. Varje avsnitt omfattar ett skede i flickan Jacquelines uppväxt: de första åren i Ohio, flytten till morföräldrarna i South Carolina efter föräldrarnas skilsmässa, ytterligare en flytt till Brooklyn där Jacquelines mamma skaffat sig nya möjligheter, processen att få Brooklyn att bli "hemma" inte bara för kroppen utan också för själen, och till sist känslan av att höra hemma i både Brooklyn och i sig själv.

En sjätte del finns insprängd i de andra fem: 10 haikus, numrerade med rubriken *hur man lyssnar*. Dessa dikter handlar om vad skrivande är och kännetecknas av. De beskriver lyssnandet, iakttagandet och skrivandet som en egen process. Jacqueline Woodson visste redan tidigt, vid sju års ålder har hon själv sagt, att hon ville bli författare – men hennes omgivning hade svårt för att tro på det. Hon var ju en så långsam läsare, och fick kämpa både med att skriva och att läsa. Däremot hade hon lätt för att berätta och hitta på historier. Woodson har beskrivit *Brun flicka drömmer* som sin egen undersökning av hur hon blev författare.

Samtidigt som *Brun flicka drömmer* återger minnen från författarens barndom ger dikterna också också bilder av 1960- och 70-talets USA. Den strukturella rasismen och medborgarrättsrörelsen finns ständigt närvarande. Redan i inledningsdikten beskrivs hur USA är ett land som "slits mellan svart och vitt", ett land där kampen för att "Bruna barn som jag" ska ha medborgerliga rättigheter hela tiden pågår.

I klassrummet

Inför ett arbete med *Brun flicka drömmer* finns det förstås en rad frågor man kan ställa sig som lärare. Några av dem kan vara:

- Kan man läsa utdrag ur boken och ändå ha behållning av läsningen?
- Hur mycket förförståelse om medborgarrättsrörelsen och kampen mot rasism i USA behöver man för att förstå det Woodson skriver om?
- Hur kan man underlätta elevernas förståelse för helheten när det nu inte finns en tydlig sammanhängande berättelse?
- Vilka teman och frågor skulle man kunna arbeta med tillsammans med sina elever utifrån gemensam läsning?

Nedan ges möjliga svar på frågorna, med exempel på hur man kan arbeta i klassrummet.

Möjligheten att läsa utdrag

Brun flicka drömmer är en läsupplevelse där de olika minnesbilderna tillsammans skapar en starkt berörande skildring av den Bruna flickan Jacquelines uppväxt och drömmar. Samtidigt ger diktformen också möjligheter att läsa utdrag, eftersom varje dikt också är en avslutad helhet. Det finns många möjliga dikter att läsa och resonera om utifrån olika teman, nedanstående lista ger bara några exempel:

- **Några viktiga personer och händelser i medborgarrättsrörelsen**
andra dotterns andra dag på jorden (s 17)
all makt åt folket (s 316)
revolutionen (s 322):
I dikterna finns utgångspunkter för att ta reda på mer om viktiga personer och händelser i medborgarrättsrörelsen på 60-talet, och för att resonera om olika förhållningssätt när det gäller att försöka förändra världen.
- **Om att lyssna och att skriva**
hur man lyssnar#1-10
s 34 , s 96, s 116, s 210, s 224, s 239, s 292, s 306, s 313, s 324
Möjlighet att resonera om hur Woodson beskriver sin egen skrivprocess, och vad en skrivprocess kan innebära. Vad gör man när man skriver?

- **Om att ha svårt att läsa och skriva**

början (s 76)

anteckningsbok (s 168)

på papper (170)

begåvad (s 183)

skriva#1 (s 231)

skriva#2 (s 235)

läsa (s 241)

stevie och jag (s 241)

fjärilsdikter (s 263)

Möjlighet att resonera om erfarenheter av när läsning och skrivande låser sig, om att inte leva upp till omgivningens förväntningar, om värdet av att få hitta egna vägar.

- **Om rätten att känna igen sig i litteraturen**

stevie och jag (s 241)

Möjlighet att diskutera maktstrukturer i litteratur: vem som syns och vem som inte gör det, vem som ges röst och vem som inte hörs.

Förförståelse om medborgarrättsrörelsen

I Jacqueline Woodsons minnen är USA:s historia, med rasistiskt förtryck och medborgarrättsrörelsens motstånd, ständigt närvarande. För många elever kan sammanhang och personer som nämns i texten vara okända, och därför kräva förklaringar. Skillnaderna mellan nord- och sydstater och samhällsstrukturer kopplade till slaveriet, medborgarrättsrörelsen och namn som Martin Luther King, Malcolm X, Angela Davis och de svarta pantrarna är exempel på ett historiskt innehåll som kan behöva beskrivas och förklaras. En möjlighet är förstås att låta texterna ska ge upphov till gemensamt undersökande arbete, gärna ämnesövergripande till exempel i svenska, engelska, historia och samhällskunskap.

Hjälp att hålla ihop berättelsen

Jacqueline Woodson lyfter alltså själv fram dikten som den enda möjligheten att återge de enskilda minnen hon har själv och har fått återgivna av släktingar; det finns ingen ”hel berättelse” utan fragment som tillsammans bildar en helhet. För att underlätta för läsaren finns dels två släktträd i inledningen, där man kan få hjälp att orientera sig bland personerna som förekommer i texten. Det kan också vara till hjälp att lyfta fram de olika delarnas innehållsliga samband, för att eleverna lättare ska förstå var och när i tiden olika händelser utspelas.

Teman och frågor att arbeta med under och efter läsningen

Läsningen av *Brun flicka drömmer* ger rika möjligheter att diskutera olika teman både under och efter läsningen. Eleverna kan få frågor att tänka på under läsningen, kopplade till ett eller flera teman. Citatsamling i läsloggar kan vara ett sätt att samla textexempel att använda vid gemensam reflektion efter läsningen. Nedan följer några exempel på teman i *Brun flicka drömmer*.

- **Rasism**

Rasism är ett genomgående tema i *Brun flicka drömmer* – erfarenheter av rasism och kamp mot den.

Hur ser Jacquelines familjs erfarenheter av rasism ut?

Vilka är skillnaderna mellan livet i Ohio och livet i South Carolina?

På vilka sätt upplever flickan Jacqueline kamp mot rasism i sin vardag?

Titeln *Brun flicka drömmer* kan kopplas till Martin Luther Kings berömda tal *I have a dream*. Vilka drömmar är gemensamma för dr King och flickan Jacqueline?

I sitt [tacktal vid utdelandet av ALMA-priset](#) talade Woodson om valet av ord för att beskriva hudfärg. Resonera om det hon säger i talet och om hennes sätt att beskriva olika människors hud i *Brun flicka drömmer*.

- **Att känna sig ”hemma”**

För flickan Jacqueline är det inte helt lätt att känna att hon har en plats som är ”hemma”. Hon slits mellan det som är ”hemma” i Greenville, och det som är ”hemma” i Brooklyn.

Vad är det som gör att hon känner sig ”hemma” på de olika ställena?

På vilka sätt är det svårt för henne att hon har flera platser som är ”hemma”?

Finns det någon skillnad i hur hon resonerar i början av boken och i slutet, och i så fall på vilket eller vilka sätt?

- **Familj**

Familjen spelar en stor roll i *Brun flicka drömmer*. I bokens tillägnan skriver författaren: ”Den här boken är tillägnad min familj – gamla, nuvarande och framtida”. Boken inleds med två släktträd, och avslutas med familjebilder.

På vilka sätt är familjen viktig för flickan Jacqueline när hon växer upp?

Hur förändras hennes sätt att tänka kring begreppet ”familj” genom boken?

- **Språk och berättande**

För flickan Jacqueline är språket både en glädje och en frustration. Hennes svårigheter att lära sig läsa och skriva återkommer på många ställen, på samma sätt som hennes starka vilja att lära sig att behärska förmågorna.

På vilka sätt och i vilka situationer uttrycker hon sin frustration över att det är svårt att läsa och skriva?

Vilka är hennes drivkrafter för att lära sig läsa och skriva?

På vilka olika sätt uttrycker hon sig om språk och berättande?

Det finns många som har synpunkter på om vad och hur man får och ska tala runt flickan Jacqueline. Hur ser de synpunkterna ut, och varför är det så viktigt till exempel för Jacquelines mormor hur hennes barnbarn uttrycker sig?

- **Religion**

I flickan Jacquelines familj finns både den starkt troende mormodern och den inte så religiöst intresserade morfadern. Efter sin fängelsevistelse har morbrodern Robert blivit muslim.

Hur förhåller sig flickan Jacqueline till de olika uttrycken för religion som finns i hennes närhet?

- **Hopp och förändring**

Jacqueline Woodson har talat om sitt eget författarskap i termer av att ge unga läsare redskap för både hopp och förändring.

På vilka sätt och i vilka sammanhang uttrycker texterna i *Brun flicka drömmer* hopp?

På vilka sätt och i vilka sammanhang talar texterna om förändring – av vad, genom vem och när?

Läs mer av Jacqueline Woodson!

Jacqueline Woodson har skrivit en mängd böcker, och hennes författarskap riktar sig till olika åldrar. Under våren 2019 kommer *Den dag du börjar*, för yngre barn, och *Fjädrar*, för mellanåldern, ut på svenska, men de flesta av Woodsons böcker för mellanåldern och tonåringar är säkert möjliga att läsa tillsammans på engelska i många grupper. Vilken titel man än väljer kommer man att möta det som ALMA-jury uttryckte i prismotiveringen: ett närmast tyngdlöst språk, sammansatta berättelser och en stark känsla av hopp, trots allt.